

مقاله پژوهشی: بررسی ابعاد دانش معماری و تأثیر آن در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

جلیل چراخ^۱، نیما بحرینی بهزادی^۲، جعفر فینی زاده بیدگلی^۳

دریافت مقاله: ۹۸/۰۱/۲۲

پذیرش مقاله: ۹۸/۰۲/۲۲

چکیده

شرایط و نوع کارکرد ویژه نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران بر لزوم ایجاد الگویی خاص و متناسب با اهداف و مقتضیات آینده ج.ا.ا در حوزه معماری تأکید می‌کند. اجرای معماری سازمانی نیازمند یک فرآیند اجرایی مبتنی بر الگوی متناسب است که دانش معماری به عنوان یکی از اجزای این الگو، ابعاد و مؤلفه‌هایی را مطرح می‌کند که می‌تواند در الگوی معماری نیروهای مسلح کاربرد داشته باشد. این تحقیق از حیث هدف از نوع کاربردی-توسعه‌ای، با رویکرد آمیخته و ابزار جمع‌آوری کتابخانه‌ای و پرسشنامه (با روایی محتوا و صوری خبرگی و آلفای کرونباخ ۰/۸۲) و باهدف بررسی ابعاد دانش معماری و تأثیر آن در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح انجام پذیرفت. نتایج تحقیق نشان می‌دهد دانش معماری از عوامل اثرگذار بر الگوی راهبردی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است که از پنج بعد مبانی و مفاهیم، کارکردهای معماری، الزامات معماری، محصولات معماری و جهت‌سازها تشکیل شده است. ابعاد مذکور از ۱۲ مؤلفه تشکیل شده‌اند که مؤلفه پیشران‌های معماری در بعد مبانی و مفاهیم مؤلفه سازمان پایه بودن معماری سازمانی در بعد کارکردهای معماری، مؤلفه طراحی چارچوب در بعد الزامات معماری، مؤلفه توضیحات و مدل‌ها در بعد محصولات معماری و مؤلفه اصول معماری در بعد جهت‌سازها دارای بالاترین ضریب تأثیر است.

واژگان کلیدی: معماری، چارچوب معماری، الگوی راهبردی

۱ دانش‌آموخته دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی

۲ دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی پدافند غیرعامل دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) N.behzadei@sndu.ac.ir

۳ دانشجوی دکتری مطالعات امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی j.finizadeh@sndu.ac.ir

مقدمه

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنَ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (سوره مبارکه نور، آیه ۶۲) "مؤمنان واقعی کسانی هستند که به خدا و رسولش ایمان آورده‌اند و هنگامی که در کار مهمی با او باشند، بی‌اجازه او جایی نمی‌روند؛ کسانی که از تو اجازه می‌گیرند، به‌راستی به خدا و پیامبرش ایمان آورده‌اند! در این صورت، هرگاه برای بعضی کارهای مهم خود از تو اجازه بخواهند، به هر یک از آنان که می‌خواهی (و صلاح می‌بینی) اجازه ده و برایشان از خدا آمرزش بخواه که خداوند آمرزنده و مهربان است"

نقطه ثقل آیه شریفه فوق تمرکز مدیریت در امور مهم است چراکه از منظر مفسران منظور از "امر جامع" هر کار مهمی است که اجتماع مردم در آن لازم است و تعاون و همکاری‌شان ضرورت دارد و مراد از اجازه گرفتن، اجازه حقیقی و نه صوری بیان شده است. (تفسیر نمونه، ج ۱۴: ۵۶۳) که در آن یک نظام فکری منسجم و آینده‌نگر بر مبنای مسیر مشخص، "اذن" حرکت یا توقف می‌دهد. لزوم توجه به نگاه جامع و آینده‌نگر برآمده از یک طرح کلی در فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز بارها مورد تأکید قرار گرفته است، به‌عنوان مثال معظم له می‌فرماید:

"وقتی که دنیا در حال تغییر است، نظم جهانی در حال تغییر است و نظم جدیدی در حال نطفه‌بندی است، ما طبعاً وظایف مهم‌تری خواهیم داشت. در نظم جدید عالم، جایگاه اسلام، جایگاه جمهوری اسلامی، جایگاه کشور مهم ما ایران کجا خواهد بود؟ این را می‌توانیم فکر کنیم، پیش‌بینی کنیم، در راه آن حرکت کنیم." (بیانات در دیدار اعضای خبرگان رهبری، ۱۳/۰۶/۹۳) به‌طور قطع پیچیدگی اجزا و روابط سازمان‌های امروزی در سطوح مختلف، وجود یک طرح مدون و همه‌جانبه را برای "در اختیار درآوردن" و "مدیریت کردن" ایجاب می‌نماید. این طرح کلان در ادبیات رایج مدیریت امروز به "معماری" تعبیر می‌شود.

"معماری" واژه ناشناخته‌ای نیست، لاقلاً برای مهندسان و آشنایان به رشته‌های مهندسی، کلمه معماری یادآور یک طرح و دید همه‌جانبه و کلان بر ساختار و رفتار موجودیتی است که دارای خواصی چون پیچیدگی و پویایی بوده و تهیه و نگهداشت آن مستلزم داشتن توجه ویژه‌ای به جامعیت، یکپارچگی، انعطاف‌پذیری و تعامل‌پذیری است. (سازمان فناوری اطلاعات ایران، ۱۳۹۱:

۳) معماری عبارتی است که همواره یادآور تجربه، تسلط، نگرشی کلان و دانش و مهارتی آمیخته باهنر بوده است (صمدی اوانسر، ۱۳۸۴: ۱۷) با این وجود معماری سازمانی دارای پیشینه تاریخی طولانی نیست و با توجه به مشکلات سازمان‌ها در استفاده از روش‌های قدیمی توسعه نرم‌افزار، رشد سازمان‌ها و نیاز به استفاده بهینه از فناوری اطلاعات به وجود آمده است. اگرچه چارچوب معماری زکمن در سال ۱۹۸۷ ارائه شد ولی خاستگاه معماری سازمانی به شکل امروزی را برگرفته از پروژه TAFIM^۱ وزارت دفاع آمریکا در سال ۱۹۹۲ و قانونی به نام کلینگر-کوهن^۲ در سال ۱۹۹۶ می‌دانند که سازمان‌های دولتی آمریکا را ملزم به تهیه سند معماری اطلاعات سازمانی می‌نماید. (خیامی، ۱۳۸۸) از آن پس همواره چارچوب‌های مختلف معماری در کشورهای مختلف در حال تولید و به‌روزرسانی هستند.

در ایران شروع رسمی فعالیت‌های مرتبط با معماری سازمانی در ایران، به سال ۸۲ برمی‌گردد، زمانی که کمیته فنی معماری اطلاعات ایران تحت پوشش دبیرخانه شورای عالی اطلاع‌رسانی راه‌اندازی شد و به دنبال آن کسب و ترویج دانش بومی معماری سازمانی در اولویت قرار گرفت، دستاوردهای کمیته فنی (esoa.ir)^۳ را می‌توان محرک اصلی در نهادینه شدن دانش و تخصص معماری سازمانی در کشور دانست که زمینه ارتقای رتبه ایران در زمینه معماری سازمانی را نیز فراهم آورده است. (www.neac.ir)

اهمیت معماری نیروهای مسلح را می‌توان در حکم انتصاب معاون امور راهبردی و اشراف کلی فرماندهی ستاد کل نیروهای مسلح در تاریخ ۹۰/۱۲/۱۴ توسط فرمانده معظم کل قوا حضرت آیت ... العظمی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مشاهده نمود، ایشان در متن این حکم چنین می‌فرمایند:

"انتظار دارم نسبت به معماری و طراحی نیروهای مسلح در افق بلندمدت بر مبنای اندیشه‌های دفاعی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران اهتمام ورزید."

بیان مسئله: حوزه دانش معماری در قالب شاکله‌هایی از اجزا تعیین‌کننده‌ی سازمان و در نقش نظم‌دهنده‌ای جامع‌نگر در الگوی معماری سازمانی نیروی مسلح قابل طرح است. عدم شناخت کلیت و جایگاه دانش معماری در الگوی معماری نیروهای مسلح زمینه افراط و تفریط‌های متعدد و

1 Treasury Enterprise Architecture Framework

2 Clinger-Cohen

۳ درگاه رسمی کمیته فنی معماری اطلاعات ایران

اغلب نامربوط در معماری را فراهم نموده و در نهایت از کارآمدی معماری کلان خواهد کاست. از این روی مسیر حرکت دانشی و همچنین محصول یک الگوی راهبردی معماری به طور مستقیم متأثر از حوزه دانش معماری آن خواهد بود. بر این اساس مسئله این تحقیق فقدان آگاهی از نقش و جایگاه دانش معماری و محصولات آن در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح در کنار ارتباطات و تأثیرگذاری آن بر سایر حوزه‌های الگوی یادشده است.

اهمیت این تحقیق به مفهوم بعد ایجابی و فواید انجام تحقیق به شرح زیر قابل طرح است:

- مشخص شدن نقش و اهمیت دانش معماری در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح
- تعیین اجزای متناسب با معماری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در حوزه دانش معماری
- بومی سازی ادبیات در حوزه دانش معماری به تناسب الگوی دربرگیرنده
- تبیین جایگاه و نحوه تأثیر حوزه دانش معماری در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح با توجه به مقتضیات آینده

ضرورت‌های این پژوهش که بیانگر بعد سلبی یا مضرات عدم انجام آن می‌باشند نیز عبارت‌اند از:

- ابهام نقش حوزه دانش معماری در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح
  - ابهام در میزان اثرگذاری هر یک از ابعاد در حوزه دانش معماری نیروهای مسلح
  - ایجاد سردرگمی در تعیین عوامل مورد نیاز قواره‌های علمی معماری سازمانی
  - ضعف انسجام و هم افزایی سیستمی در تعاملات حوزه دانش معماری با سایر حوزه‌ها
- اهداف این پژوهش عبارت‌اند از:

۱. تعیین تأثیر حوزه دانش معماری در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح
  ۲. تعیین ابعاد و مؤلفه‌های حوزه دانش معماری در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح ج.ا.
  ۳. تعیین میزان اثر و اهمیت هر یک از ابعاد در حوزه دانش معماری
- به تناسب اهداف سؤالات تحقیق به شرح زیر قابل ارائه هستند:

۱. میزان تأثیر حوزه دانش معماری در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح به چه میزان است؟
۲. ابعاد و مؤلفه‌های حوزه دانش معماری الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح با توجه به مقتضیات آینده کدام‌اند؟

۳. میزان تأثیر و اهمیت هر یک از ابعاد در حوزه دانش معماری به چه میزان است؟

پژوهش به دلیل اکتشافی بودن فاقد فرضیه است.

مبانی نظری

- پیشینه شناسی

در بررسی پیشینه‌های تحقیق موارد زیر مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت:

- ۱- رساله دکتری با عنوان ارزیابی و تحلیل معماری سازمانی نوشته خیامی از دانشگاه شیراز که به تبیین ویژگی‌های یک معماری سازمانی خوب و استفاده از تیم ارزیاب برای تعیین نقاط قوت و ضعف یک طرح معماری پرداخته است.
  - ۲- پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان ارائه مدلی برای انتخاب چارچوب و سبک معماری سازمانی بر مبنای ابعاد سازمان نوشته باریکانی از دانشگاه تربیت مدرس که از نتایج آن می‌توان به عدم تأثیر یکسان همه ابعاد سازمان در انتخاب سبک و چارچوب معماری سازمانی و تأثیر بیشتر بعد پیچیدگی نسبت به سایر ابعاد در انتخاب سبک و چارچوب معماری اشاره نمود.
  - ۳- مقاله معماری سازمانی زمینه‌ساز استقرار و توسعه معماری اطلاعات در دستگاه‌های دفاعی و اجرایی کشور نوشته نادری که بر لزوم توجه به زیرساخت‌های معماری اطلاعات و لزوم شفاف‌سازی مأموریت و مهندسی ساختاری سیستم‌ها و فرآیندها قبل از معماری اطلاعاتی تأکید دارد.
  - ۴- مقاله تدوین و توسعه چارچوب‌های معماری سازمان‌های دفاعی نوشته احسان مرآتی که بر الزام سازمان‌های دفاعی بزرگ به داشتن چارچوب معماری اختصاصی اشاره می‌نماید.
با عنایت به بررسی پژوهش‌های فوق، نوآوری این تحقیق در قالب زیر قابل ارائه است:
۱. توجه به ویژگی‌های خاص نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در طراحی حوزه دانش معماری
  ۲. بررسی چهارچوب‌های رایج و استفاده از نتایج آن‌ها در طراحی ابعاد، مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های دانش معماری
  ۳. توجه به نقش و جایگاه دانش معماری در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح با توجه به مقتضیات آینده

- مفهوم شناسی

معماری: تعاریف مختلفی از معماری ارائه شده است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

- معماری یعنی ارائه توصیفی فنی از سیستم که نشان‌دهنده‌ی ساختار اجزاء آن، ارتباط بین آن‌ها و اصول و قواعد حاکم بر طراحی و تکامل آن‌ها در گذر زمان است. (George Rebovich, 2011: 191)

- منظور از «معماری» تعیین ساختار کلی سیستم و روش‌هایی است که این ساختار را قادر به تأمین ویژگی‌های کلیدی سیستم می‌نماید. این ویژگی‌ها مربوط به یکی از موارد وظیفه، کارایی، مسائل و محدودیت‌های اقتصادی، نوع فناوری و یا مصالح مورد استفاده، وضوح طرح، قابلیت استفاده‌ی مجدد، قابلیت تغییر در سیستم‌های بزرگ (پویایی)، قابلیت درک و جنبه‌های هنری است. (صمدی اوانسر، ۱۳۸۴: ۱۸)

- معماری، چارچوب یا ساختاری است که ارتباط بین تمام مؤلفه‌های موضوع سیستم (تحت بررسی) و یا فعالیت را ترسیم می‌کند. (گروه مترجمان، ۱۳۸۴: ۱۰)

- جان واراچو^۱ به نقل از زکمن^۲، اظهار می‌دارد که: «معماری مجموعه‌ای از مصنوعات طراحی شده یا ارائه‌های تشریحی که برای تشریح یک شیء، با یکدیگر مرتبط هستند، به طوری که می‌توانند برای تعیین نیازمندی‌ها (کمیت‌ها) استفاده شوند، همان‌طور که در طول زمان مفید حیات آن می‌توانند آن شرایط یا تغییر را حفظ نمایند.» (Varajao, 2011: 140)

- هر جا که نیاز به طراحی موجودیت یا سیستمی باشد که ابعاد یا پیچیدگی آن از یک حد معین فراتر رفته، یا نیازمندی‌های خاصی را تحمیل نماید، نگرشی ویژه و همه‌جانبه را لازم خواهد داشت که در اصطلاح به آن «معماری» گفته می‌شود. (اسلامی و دیگران، ۱۳۸۸: ۵۶)

- بنا بر تعریف موسسه الکترونیک و الکترونیک استانداردهای ملی آمریکا^۳ معماری «سازمان بنیادی یک سیستم، متشکل از اجزاء، ارتباطات آن‌ها با یکدیگر و محیط و اصول اداره طراحی و تکامل آن‌هاست.» (minoli, 2008: 10)

1 J.E.Varajao

2 Zachman

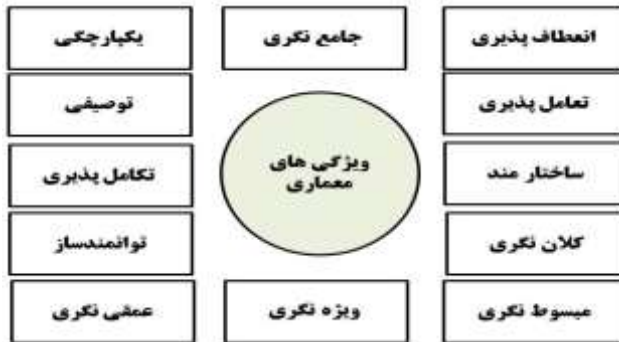
3 ANSI/IEEE

بر اساس تعاریف فوق ویژگی‌های معماری به شرح زیر قابل احصا و جمع‌بندی است:

جدول ۱: ویژگی‌های معماری (منبع: تعاریف ذکرشده)

شاخص	منبع	تعریف
جامع نگری، یکپارچگی، انعطاف پذیری، تعامل پذیری	(سازمان فناوری اطلاعات ایران، ۱۳۹۱: ۳)	معماری یادآور یک طرح و دید همه جانبه و کلان بر ساختار و رفتار موجودیتی است که دارای خواصی چون پیچیدگی و پویایی بوده و تهیه و نگهداشت آن مستلزم داشتن توجه ویژه‌ای به جامعیت، یکپارچگی، انعطاف پذیری و تعامل پذیری است.
توصیفی، ساختارمند، تکامل پذیری	George Rebovich, 2011:	معماری یعنی ارائه توصیفی فنی از یک سیستم که نشان دهنده ساختار اجزاء آن، ارتباط بین آنها و اصول و قواعد حاکم بر طراحی و تکامل آنها در گذر زمان باشد.
کلان نگری	(صمدی اوانسر، ۱۳۸۴: ۱۷)	معماری عبارتی است که همواره یاد آور تجربه، تسلط، نگرشی کلان، و دانش و مهارتی آمیخته با هنر بوده است.
جامع نگری	(صمدی اوانسر، ۱۳۸۴: ۱۸)	منظور از "معماری" تعیین ساختار کلی سیستم و روش‌هایی است که این ساختار را قادر به تامین ویژگی‌های کلیدی سیستم می‌نماید. این ویژگی‌ها مربوط به یکی از موارد وظیفه‌مندی، کارایی، مسایل و محدودیت‌های اقتصادی، نوع فناوری و یا مصالح مورد استفاده، وضوح طرح، قابلیت استفاده‌ی مجدد، قابلیت تغییر در سیستم‌های بزرگ (پویایی)، قابلیت درک و جنبه‌های هنری است.
جامع نگری	(گروه مترجمان، ۱۳۸۴: ۱۰)	معماری چارچوب یا ساختاری که ارتباط‌های بین تمام مولفه‌های موضوع (تحت بررسی) سیستم و یا فعالیت را ترسیم می‌کند
مبسوط نگری	J.E. Varajao, 2011: 140	معماری مجموعه‌ای از مصنوعات طراحی شده یا ارائه‌های تشریحی که برای تشریح یک شیء، با یکدیگر مرتبط هستند، به طوری که می‌توانند برای تعیین نیازمندی‌ها (کمیت‌ها) استفاده شوند، همانطور که در طول زمان مفید حیات آن می‌توانند آن شرایط یا تغییر را حفظ نمایند
ویژه نگری	(اسلامی، ۱۳۸۸: ۵۶)	هرجا که نیاز به طراحی موجودیت یا سیستمی باشد که ابعاد یا پیچیدگی آن از یک حد معین فراتر رفته، یا نیازمندی‌های خاصی را تحمیل نماید، نگرشی ویژه و همه جانبه را لازم خواهد داشت که در اصطلاح به آن "معماری" گفته می‌شود
عمقی نگری	minoli, 2008: 10	معماری سازمان بنیادی یک سیستم، متشکل از اجزاء، ارتباطات آن‌ها با یکدیگر و محیط، و اصول اداره طراحی و تکامل آنهاست

بر اساس تعاریف فوق، ویژگی‌های معماری در قالب شکل زیر قابل بیان است:

شکل ۱: ویژگی‌های معماری (استخراج محققان از منابع ذکر شده)

در این تحقیق معماری عبارت است از توصیف و ترسیمی جامع، یکپارچه، تعامل‌پذیر و منعطف از یک سامانه که نشان‌دهنده ساختار اجزاء آن، ارتباط بین آن‌ها و اصول و قواعد حاکم بر طراحی و تکامل آن‌ها در گذر زمان است.

معماری سازمانی: عبارت «معماری سازمانی»^۱ از دو کلمه «سازمان»^۲ و «معماری»^۳ تشکیل شده است. «معماری» ساختار اجزاء، رابطه بین آن‌ها و اصول حاکم بر طراحی و تحول در طول زمان است و «سازمان» یا یک موجودیت سازمانی محدوده‌ی کسب‌وکار و مأموریت را پشتیبانی می‌کند. (گروه مترجمان، ۱۳۸۴: ۱۰) در واقع مفهوم سازمان به‌عنوان پدیده اجتماعی که دارای هماهنگی آگاهانه و حدود و ثغور مشخص است (رابینز، ۲۱: ۱۳۷۸) دربرگیرنده تقسیم‌کار و روابط رسمی است. (جاسی، ۱۳۷۹: ۴۲) سازمان شامل افراد، اطلاعات و فناوری‌هاست. (رود، ۱۹۹۴) که با فرآیندهای نظام‌یافته از روابط متقابل افراد برای دست یافتن به هدف‌های معین فعالیت می‌کند. (اکبری، ۱۳۸۹: ۶۱) تبادل مفاهیم بین سازمان‌های تجاری و نظامی امری اثبات‌شده است چراکه سازمان‌های نظامی از مفاهیمی همچون بسیج توده مردم (مدل‌های شبکه‌ای) سازمان‌های غیرنظامی و سازمان‌های تجاری از مفاهیمی همچون دیوان‌سالاری، درجه و ستاد سازمان‌های نظامی اقتباس کرده‌اند. (فولادی و دیگران، ۱۳۸۸)

1. Enterprise Architecture
2. Enterprise
3. Architecture
4. Rood

معماری سازمان ابتکاراتی بیش از سازمان‌دهی مجدد، بازمهندسی، یا برنامه‌ریزی استراتژیک را پوشش می‌دهد. معماری سازمان شامل ایجاد و مدیریت مستمر چارچوبی برای سازمان آینده است. این چارچوب دگرگونی بنیادی و مستمر در گستره سازمانی را هدایت می‌کند و توجه توأمان بر تغییر محتوا (چرایی) و فرآیند در مقیاس وسیع را امکان‌پذیر می‌سازد. (رهنورد و دیگران، ۱۳۸۷: ۹۰)

معماری سازمانی به‌عنوان چارچوبی جهت هدایت فرآیند تصمیم‌سازی به‌وسیله‌ی آدرس‌دهی راه-حل‌هایی یکدست و در تمام جنبه‌های مهم سازمان، در سطوح راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی و همچنین تعیین وابستگی‌های میان آن‌ها محسوب می‌شود. (آیر^۱ و دیگران، ۲۰۱۲: ۲۲۹)

چارچوب معماری: چارچوب ساختاری است منطقی برای طبقه‌بندی و سازمان‌دهی اطلاعات پیچیده و درهم‌تنیده که به‌منظور طراحی یا توصیف سیستم‌ها به روشی علمی و مدون به کار می‌رود. (گروه معماری، ۱۳۸۲) چارچوب معماری الگوواره‌ای است برای فکر کردن و توصیف جنبه‌های مختلف یک سازمان. (همان) در یک معماری سازمانی اطلاعات وسیع و پیچیده‌ای وجود دارد که برای سازمان‌دهی آن‌ها نیاز به ساختاری (چارچوبی) است که مشخص کند چگونه و به چه مقدار باید به اطلاعات سطوح مختلف پرداخت؟ به چنین ساختاری، چارچوب معماری سازمانی گفته می‌شود. جان زکمن، چارچوب معماری سازمانی را چنین تعریف می‌کند: "چارچوب معماری سازمان یک طرح طبقه‌بندی‌شده دویعدی است که یک نمایش توصیفی را از سازمان بیان می‌کند" (استاد زاده و شمس، ۱۳۸۵: ۱۰۳۰) «چارچوب‌های معماری سازمانی» در واقع قالب‌هایی هستند که در طی روند تکاملی معماری سازمانی از طرف مؤسسات خصوصی یا بخش‌های دولتی ارائه‌شده و از آن‌ها می‌توان به‌عنوان راهنمایی جهت انجام عملی معماری سازمان استفاده نمود. هر چارچوب معماری بسته به ماهیت آن مناسب سازمان‌های خاصی بوده و معمولاً شامل توصیه‌های اجرایی نظیر نحوه تشکیل تیم معماری، فرآیند کلی معماری، مشخصات محصولات معماری، توصیه‌های لازم جهت استفاده از تکنیک‌های مدل‌سازی و غیره است (صمدی اوانسر، ۱۳۸۴: ۴۵). چارچوب معماری سازمانی را می‌توان تلاشی برای ایجاد چسبندگی بین تدوین و اجرای استراتژی به حساب آورد. چارچوب‌های معماری سازمان، روش‌های سازمان‌دهی‌شده، برای پیاده‌سازی معماری سازمانی است (رهنورد و داودی، ۱۳۸۷: ۹۵)

الگوی راهبردی: الگو، به معنای مدل، انگاره، شکل و نمونه، قالب، طرح، منوال و نقش (بريجانين و ديگران، ۱۳۷۳: ۶۲۶) قابل نسخه‌برداری و الهام‌گیری عنوان می‌شود. (روشه، ۱۳۷۹: ۴۴) منظور از مدل یا الگو، تصویری است که از واقعیت‌ها و رابطه‌های موجود گرفته‌شده و نشانگر متغیرهای موجود، نحوه ارتباط آن‌ها و نتایج حاصل از کنش و واکنش آن‌ها می‌باشد. (باربور، ۱۳۶۲: ۱۹۳-۱۹۲) اصولاً الگو به دنبال کشف رابطه است (دلاور، ۱۳۸۳: ۱۹) و پیش-نویس یا نموداری است که راه معمولی یک عمل یا رفتار و یک ساختار ادراکی را نمایش می‌دهد. (هومن، ۱۳۸۶: ۶۵) علاوه بر موارد فوق الگوها قابلیت شکل‌دهی به انتظارات معقول (گلستانه، ۱۳۸۵: ۳) و پیش‌بینی و ارزیابی پیامدها را نیز دارا هستند. (ایکاف، ۱۳۷۵: ۲۲۵)

الگوی راهبردی را می‌توان از جمله الگوهای کیفی و مفهومی دانست که موجب تسهیل درک پدیده‌ها در سطح راهبردی شده (حسن‌بیگی، ۱۳۹۰: ۵۹) و با بهره‌گیری از آن در چیدمانی منطقی و هنرمندانه، عوامل اصلی و عرصه‌های راهبرد و روابط بین آن‌ها به بهترین شکل ممکن ارائه و موردبررسی قرار می‌گیرد. (حمیصی، ۱۳۹۱: ۲۶) نظام‌مندی و آینده‌نگری این مزیت را برای الگوی راهبردی ایجاد می‌نماید که عوامل محیطی مؤثر بر یک پدیده را تبیین و پیش‌بینی کند. (نادی، ۱۳۹۲: ۲۳)

نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران: در نظام جمهوری اسلامی ایران، نیروهای مسلح عبارت‌اند از مجموعه‌ی کارکنان و نیروهای نظامی، انتظامی و شبه‌نظامی و داوطلب (با آموزش نظامی) که شامل ستاد کل، ارتش، سپاه و بسیج (نظامی)، نیروی انتظامی و وزارت دفاع و پشتیبانی ن. م. است. وزارت دفاع و پشتیبانی ن. م. بخشی از دولت است که تابع قوانین و مقررات و سلسله‌مراتب نظامی نیروهای مسلح می‌باشد و وظیفه‌ی پشتیبانی از نیروهای مسلح را به عهده دارد. (واژگان و اصطلاحات کلیدی در نیروهای مسلح، ۱۳۹۰) این تعریف به‌عنوان تعریف موردقبول در این پژوهش مورداستفاده قرار می‌گیرد

الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح: در تعریف عملیاتی، الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح الگوی منسجمی است که با تنظیم منطقی حوزه‌ها و مؤلفه‌های اصلی راهبردی در نیروهای مسلح (آموزه‌های دین مبین اسلام، ارکان جهت‌ساز، اهداف متعالی انقلاب اسلامی، تدابیر فرماندهی

معظم کل قوا، اسناد بالادستی، تحلیل داخلی و خارجی محیطی، تجربیات گذشته و مقتضیات آینده)، روابط بین آن‌ها را به بهترین شکل ممکن ترسیم نموده و چگونگی دستیابی به معماری نیروهای مسلح را به صورت کارآمد، جامع و آینده‌نگر می‌سازد. لازم است در راستای ایجاد معماری نوین و متناسب با مقتضیات آینده نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، باهدف دستیابی به افقی روشن و استفاده حداکثری از توانمندی‌های نظام جهت بهره‌برداری یا تقابل با مقتضیات آینده، الگوی راهبردی مطلوب معماری نیروهای مسلح را ارائه نماید.

پیشران‌های معماری: پیشران‌های معماری به مجموعه‌ای از نیازمندی‌ها یا عوامل محیطی اطلاق می‌شوند که در شکل‌گیری معماری نقش دارند. دو عامل اصلی که سازمان‌ها را وادار به تغییر می‌کنند عبارت‌اند از "تغییرات حوزه کسب‌وکار" و "تغییرات فناوری". (صمدی اوانسر، ۱۳۸۴: ۲۷)

در معماری سازمانی دو پیشران اصلی وجود دارد: پیشران‌های مأموریتی و پیشران‌های فناوری (الف) پیشران‌های مأموریتی: پیشران‌های مأموریتی به آن دسته از عوامل بیرونی اطلاق می‌شود که بر مأموریت‌ها، بازار، بودجه، حوزه عملکرد و خدمات یک سازمان تأثیر می‌گذارند.

ب) پیشران‌های فناوری: پیشران‌های فناوری به آن دسته از عوامل بیرونی اطلاق می‌شوند که در حوزه فناوری رخ می‌دهند و به سازمان فشار می‌آورند. به‌عنوان مثال با ظهور اینترنت اغلب سازمان‌ها مجبور به ایجاد تغییرات شدند و واحدهای خاصی جهت حمایت از فرصت‌های جدید تجارت الکترونیک، خدمات مشتری و... ایجاد کردند (اسلامی و دیگران، ۱۳۸۸: ۵۵)

پیشران‌های معماری از دید معاونت امور راهبردی و اشراف فرماندهی کل قوا به دودسته اصلی به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

تغییرات محیطی شامل تغییرات محیط بیرونی به‌خصوص تغییرات فناوری، تغییر در ماهیت تهدیدات، افزایش همبستگی و هم‌پوشانی طیف‌های مختلف تهدید، تغییرات محیط ملی؛ عوامل درون‌سازمانی شامل پیچیدگی و بزرگی سازمان، تنوع عرصه‌های مأموریتی، اهداف بزرگ تمدن، رویکردها، محدودیت در منابع، درصد میزان ایفای نقش سازمان در اهداف انقلاب اسلامی.

(معاونت امور راهبردی و اشراف ستاد کل نیروهای مسلح، ۱۳۹۵)

کارکردهای معماری

معماری سازمان با کارکرد فناوری پایه: در این نگاه به معماری سازمان، اغلب هدف از اجرای معماری سازمان را همسو با مسیر توسعه فناوری و بالأخص فناوری اطلاعات عنوان می‌کنند. در این

دیدگاه تعریف معماری سازمان، یک مفهوم بنیادین و راهبردی اطلاعات است که مأموریت، نیازمندی‌های اطلاعاتی برای پوشش دهی به مأموریت، فناوری‌های لازم برای پشتیبانی از مأموریت و نیز یک فرآیند گذار برای به‌کارگیری فناوری‌های جدید در برابر الزامات تغییر مأموریت را شناسایی می‌کند. یک معماری سازمانی شامل یک معماری ابتدایی، معماری نهایی و یک طرح ترتیبی است (گروه مترجمان، ۱۳۸۴: ۱۰) در رویکرد فناوری پایه به فرآیند معماری سازمانی به ترتیب، به سه فاز کلی برنامه‌ریزی راهبردی فناوری اطلاعات، تدوین برنامه‌ریزی معماری سازمانی و اجرای معماری سازمانی تقسیم می‌شود و هر فاز به‌عنوان پیش‌نیازی برای فاز بعدی به شمار می‌آید. (رضائی و دیگران، ۱۳۸۵: ۱۰۱۲).

معماری سازمان با کارکرد سازمان پایه: «شیکرمن^۱» یکی از تعاریف جامع از معماری سازمانی را به این شرح ارائه نموده است: «معماری سازمانی» عبارت است از شناسایی مجموعه عناصر شکل‌دهنده سازمان و تعیین چگونگی ارتباط بین این عناصر. «(مرآتی، ۱۳۹۱: ۳۴) در این دیدگاه معماری برای کل سازمان و نه فقط صنعت فناوری اطلاعات و در زمانی طولانی منظور می‌شود. (ویسای^۲، ۲۰۰۱) در این رویکرد معماری سازمانی ترکیبی است از برنامه‌ریزی در مورد راهبرد، حرفه و فناوری.» (اسکات برنارد^۳، ۲۰۱۰)

الگوی معماری در این پژوهش دارای رویکرد سازمان پایه است.

روش‌شناسی

این تحقیق از حیث هدف از نوع کاربردی-توسعه‌ای است که با رویکرد توصیفی-پیمایشی انجام پذیرفته است. به لحاظ استفاده از دو رویکرد کیفی و کمی می‌توان این پژوهش را از نوع آمیخته محسوب نمود و با توجه به انجام این تحقیق در زمینه نیروهای مسلح، می‌توان آن را از نوع موردی-زمینه‌ای نیز محسوب نمود. روش جمع‌آوری اطلاعات در مرحله کیفی اسنادی و در مرحله کمی پیمایشی بوده است. ابزار گردآوری داده‌ها در مرحله اسنادی و کتابخانه‌ای فیش و در مرحله پیمایشی پرسشنامه بوده است.

بر اساس تعاریف بالا، جامعه آماری این پژوهش، کارشناسان، کارگزاران و دست‌اندرکاران آشنا به نیروهای مسلح، مسائل راهبردی و موضوع الگوی معماری سازمانی و حوزه‌های مؤثر بر آن‌ها

1 shekerman

2 Veasey

3 Scott A. Bernard

(علمی، سیاسی، فناوری، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ...) است. جامعه آماری این پژوهش دربرگیرنده تمام ویژگی‌های زیر بوده‌اند:

- اشراف به تدابیر مقام معظم فرماندهی کل قوا در رابطه با معماری نیروهای مسلح؛
- دارای سابقه خدمت در مشاغل راهبردی در حوزه‌های سیاست‌گذاری‌های کلان، مشاوره و اجرا و یا در جایگاه شغلی سرتیپ دومی و بالاتر؛
- صاحب‌نظر در حوزه‌های راهبردی؛

- آشنا و صاحب‌نظر در حوزه معماری سازمانی

جامعه واجد همه ویژگی‌های فوق کمتر از ۱۰۰ نفر و در مجموع برابر ۴۱ نفر بود، روش نمونه‌گیری به صورت تمام شمار و هدفمند و حجم نمونه برابر با حجم جامعه آماری و برابر با ۴۱ نفر منظور شد که پس از توزیع پرسشنامه‌ها بین جامعه مذکور، تعداد ۳۷ پرسشنامه تکمیل و عودت داده شد.

در تجزیه و تحلیل اطلاعات ابتدا با روش خبرگی و تحلیل تفسیری اسناد موجود، پیش‌نویس مؤلفه‌های دانش معماری نیروهای مسلح احصا و سپس با استفاده از پارامترهای توصیفی و آمار استنباطی (آزمون کای دو) به تأیید ابعاد و مؤلفه‌ها اقدام شد.

پرسشنامه به لحاظ روایی ظاهری و محتوا به تأیید جمعی از اساتید رسانده شد و به لحاظ پایایی با استفاده از نرم‌افزار SPSS آلفای کرونباخ پرسشنامه‌ها در حوزه دانش معماری ۰/۸۲ برآورد شد که پایایی قابل قبولی محسوب می‌شود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

ماحصل نظرخواهی در خصوص ارتباط حوزه دانش معماری با الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح، طی ۵ سؤال به جامعه نمونه ارائه شد. به منظور تجزیه و تحلیل و مشخص ساختن اطلاعات به دست آمده، آمار توصیفی و استنباطی پاسخ‌های پرسش‌شوندگان به سؤالات مطرح شده به شرح جدول ۲ در معرض دید قرار گرفته است:

جدول ۲: اثر و میزان تأثیر حوزه‌ی دانش معماری بر الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح

حوزه	تأثیر			میزان اثر					میانگین	آماره آزمون بحرانی	مقدار ضرب نوقتی
	دارد	ندارد	بی‌پاسخ	فرصت نواقص زیاد	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم			
دانش معماری	۳۵	۱	۱	۹۷٪	۱۸	۱۴	۲	۱	۰	۲	۳۷
	۹۵٪	۳٪	۳٪	۱۴۹٪	۳۸٪	۵٪	۳٪	۰٪	۵٪	۷۱۱٪	۹۴۸۷۷

در خصوص ارتباط ابعاد حوزه دانش معماری با الگوی راهبردی نیروهای مسلح، ۱۵ سؤال به جامعه نمونه مطرح شد. آمار توصیفی و استنباطی پاسخ‌های پرسش‌شوندگان به سؤالات مطرح‌شده به این شرح است:

جدول ۳: ابعاد، مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های حوزه‌ی دانش معماری و میزان اثر هر یک به ترتیب اولویت

اولویت‌بندی	تأثیر نسبی	ضرب نوقتی	مقدار بحرانی	آماره آزمون	میزان اثر					تأثیر			زیر مؤلفه‌ها	مؤلفه‌ها	ابعاد			
					بی‌پاسخ	کم	خیلی کم	بی‌پاسخ	جمع	فرصت نواقص زیاد	خیلی زیاد	زیاد				متوسط	کم	خیلی کم
۱	۰.۲۲۴	۰.۷۴۶	۹.۱۸۸	۳۶.۸۶	۲	۰	۰	۶	۹	۲۰	۹۵٪	۰	۲	۳۵	مفاهیم اولیه	مبانی و مفاهیم		
					۵۵	۱	۰	۰	۳	۹	۲۴	۱۰۰٪	۰	۰			۳۷	تغییرات محیطی
					۴۹.۵۹	۱	۰	۰	۴	۹	۲۳	۱۰۰٪	۰	۰			۳۷	عوامل درون سازمانی
					۴۶.۵۵	۱.۳	۰.۰	۰.۰	۴.۳	۹.۰	۲۲.۳	۹۸٪	۰.۰	۰.۷	۳۶.۳	میانگین		
۴	۰.۱۹۴	۰.۶۶۷	۹.۱۸۸	۴۱.۷	۳	۰	۰	۴	۹	۲۱	۹۲٪	۳	۰	۳۴	جهت‌گیری	جهت‌سازها		
					۲۳.۸۶	۳	۰	۱	۶	۱۵	۱۲	۹۲٪	۳	۰	۳۴		محدودیت‌ها/درونی و بیرونی	
					۱۶.۸۴	۳	۰	۳	۷	۱۰	۱۴	۹۲٪	۳	۰	۳۴		قوانین	
					۳۵.۵۱	۳	۰	۰	۵	۱۱	۱۹	۹۵٪	۱	۱	۳۵	اصول معماری		
				۲۶.۶۲	۳.۰	۰.۰	۱.۰	۵.۵	۱۱.۳	۱۶.۵	۹۳٪	۲.۵	۰.۳	۳۴.۳	میانگین			
۲	۰.۲۱۱	۰.۷۰۲	۹.۱۸۸	۳۵.۹۸	۱	۰	۰	۶	۱۰	۲۰	۹۷٪	۱	۰	۳۶	شناسایی ابعاد و جنبه‌ها	الزامات معماری		
					۲	۰	۰	۷	۹	۱۹	۹۵٪	۱	۱	۳۵	شناسایی حوزه‌های فعالیت			
					۱	۰	۰	۶	۱۰	۲۰	۹۷٪	۱	۰	۳۶	طراحی یا انتخاب چارچوب			
									۱.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۹.۷	۱۹.۷	۹۶٪	۱.۰	۰.۳	۳۵.۷
۳	۰.۱۹۵	۰.۶۶۷	۹.۱۸۸	۲۶.۷	۶	۰	۰	۶	۱۰	۱۵	۸۴٪	۲	۴	۳۱	فناوری پایه	کارکردهای معماری		
					۳	۰	۰	۷	۹	۱۸	۹۲٪	۲	۱	۳۴	سازمان پایه			
					۴.۵	۰	۰	۶.۵	۹.۵	۱۶.۵	۸۸٪	۲	۲.۵	۳۲.۵	میانگین			
۵	۰.۱۷۶	۰.۵۵۵	۹.۱۸۸	۱۹.۳	۶	۰	۰	۶	۱۲	۱۳	۸۴٪	۳	۳	۳۱	توصیفات	محصولات معماری		
					۶	۰	۰	۶	۱۱	۱۴	۸۴٪	۳	۳	۳۱	مدل‌ها			
					۷	۰	۰	۱۲	۸	۱۰	۸۱٪	۳	۴	۳۰	جدول			
					۶.۳	۰.۰	۰.۰	۸.۰	۱۰.۳	۱۲.۳	۸۳٪	۳.۰	۳.۳	۳۰.۷	میانگین			

با توجه به آماره‌های آزمون محاسبه‌شده تمامی ابعاد احصاء شده‌ی این حوزه در طراحی الگوی مشترک مؤثر بوده و بایستی در این الگو مدنظر قرار گیرند. تأثیرگذارترین ابعاد و مؤلفه‌های مرتبط با حوزه دانش معماری، به ترتیب عبارت‌اند از:

جدول ۴: تأثیرگذارترین مؤلفه‌های مرتبط با حوزه دانش معماری

اولویت	ابعاد	مؤثرترین مؤلفه
۱	مبانی و مفاهیم	پیشران‌های معماری
۲	الزامات معماری	طراحی چارچوب
۳	کارکرد معماری	سازمان پایه
۴	جهت‌سازها	اصول معماری
۵	محصولات معماری	توضیحات و مدل‌ها

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف- نتیجه‌گیری:

بر اساس تجزیه و تحلیل انجام پذیرفته و مبتنی بر نتایج حاصله به شرح زیر به سؤالات تحقیق پاسخ داده شد:

سؤال اول: میزان تأثیر حوزه دانش معماری در الگوی راهبردی نیروهای مسلح به چه میزان است؟

بر اساس نتایج تحقیق ۹۷٪ پاسخ‌دهندگان به این موضوع اعتقاد داشتند که دانش معماری بر الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مؤثر است. ضریب توافقی حاصله در خصوص میزان تأثیر حوزه دانش معماری بر الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح حدود ۰/۷ به دست آمد که ضریب توافقی بالایی است، این موضوع بیانگر این مطلب است که الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح نیازمند حوزه دانش معماری است که به‌عنوان مبنایی علمی برای الگوی معماری عمل نماید.

سؤال دوم: ابعاد و مؤلفه‌های حوزه دانش معماری الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح با توجه به مقتضیات آینده کدام‌اند؟

بر اساس تجزیه و تحلیل انجام‌شده، ۵ بعد و ۱۲ مؤلفه در تعیین ابعاد و مؤلفه‌های دانش معماری احصاء شد. در برخی از مؤلفه‌ها به لحاظ کنکاش نظری، تا یک‌لایه پایین‌تر نیز استخراج شده است. با این توضیح ابعاد و مؤلفه‌های استخراجی به شرح زیر می‌باشند:

الف- بعد مبانی و مفاهیم:

این بعد شامل مؤلفه‌های مفاهیم اولیه و پیشران‌های معماری می‌باشد. مؤلفه پیشران‌های معماری دربرگیرنده دو زیر مؤلفه تغییرات محیطی و عوامل درون‌سازمانی می‌شود.

ب- بعد جهت سازها:

دربرگیرنده مؤلفه‌های سیاست‌های معماری و اصول معماری است. برای سیاست‌های معماری زیر مؤلفه‌های جهت‌گیری، محدودیت‌ها (درونی و بیرونی) و قوانین استخراج گردید.

ج- بعد الزامات معماری:

در این بعد سه مؤلفه شناسایی ابعاد و جنبه‌ها، شناسایی حوزه‌های فعالیت و طراحی یا انتخاب چارچوب احصا شد.

د- بعد کارکردهای معماری:

بعد کارکردهای معماری دربرگیرنده دو مؤلفه فناوری پایه و سازمان پایه می‌باشد.

ه - بعد محصولات معماری:

این بعد شامل توصیفات، مدل‌ها و جداول می‌باشد.

نمای تجمیعی ابعاد و مؤلفه‌های دانش معماری در شکل زیر ارائه شده است:

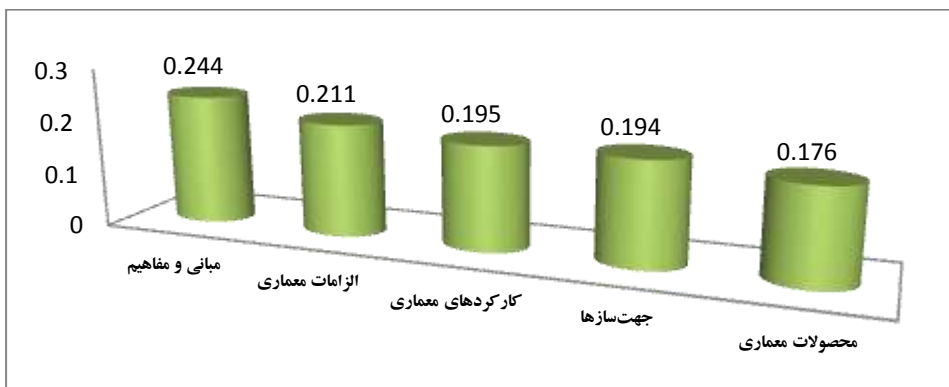
شکل ۲: ابعاد و مؤلفه‌های حوزه‌ی دانش معماری مؤثر بر الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح

در مجموع می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که در معماری سازمانی ن.م، هر معمار باید پس از تعیین یا اخذ پیشران‌های معماری از مدیریت ارشد سازمان، با تعریف و یکسان‌سازی مفاهیم اولیه از

برداشت‌های گوناگون در این خصوص دوری نماید. سپس با مشخص کردن کارکرد معماری از منظر فناوری یا سازمان پایه بودن آن، به تبیین سیاست‌های همسو با اصول معماری پرداخته و سپس با مشخص ساختن ابعاد سازمان و حوزه‌های فعالیت آن (فرآیندهای سازمان) به طراحی چارچوب مناسب یعنی ساختاری منظم و منطقی به منظور طبقه‌بندی و سازمان‌دهی جامع نیروهای مسلح با رویکرد فرآیندی پردازد. محصولات معماری در قواره‌ی چارچوب معماری نیروهای مسلح و در قالب جداول، مدل‌ها و توصیف‌ها می‌تواند راهنمایی برای گذار هر بخش سازمانی (متولیان فرآیندی خاص) به نقطه مطلوبی باشد که در نهایت می‌تواند اهداف کلان سازمان نیروهای مسلح را پشتیبانی کند

سؤال سوم: میزان تأثیر و اهمیت هر یک از ابعاد در حوزه دانش معماری به چه میزان است؟
 با توجه به تجزیه و تحلیل مطالب جدول ۴، حوزه دانش معماری در الگوی معماری نیروهای مسلح مؤثر و تعیین‌کننده بوده و میزان تأثیر ابعاد این حوزه بدین شرح است: بعد مبانی و مفاهیم با ضریب تأثیر ۰/۲۲۴ در رتبه اول، بعد الزامات معماری با ضریب تأثیر ۰/۲۱۱ در رتبه دوم، بعد کارکردهای معماری با ضریب تأثیر ۰/۱۹۵ در رتبه سوم، بعد جهت‌سازها با ضریب تأثیر ۰/۱۹۴ در رتبه چهارم و بعد محصولات معماری با ضریب تأثیر ۰/۱۷۶ در رتبه پنجم قرار دارند.

شکل ۳: نمودار ستونی میزان تأثیر هر یک از ابعاد حوزه دانش معماری

در تفسیر این موضوع می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که در تأثیر دهی دانش معماری در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح، ارائه نظام‌مند و منسجم مبانی و مفاهیم معماری در اولویت قرار دارد، این نکته مبین ضرورت ایجاد یک مبانی مشترک و یک ادبیات واحد در حوزه دانش معماری

است. اما نکته قابل توجه حاصل از تجزیه و تحلیل نشان می‌دهد که از منظر جامعه نخبگان تحقیق، تمرکز حوزه مبانی و مفاهیم بایستی بر پیشران‌های معماری باشد، این نکته بیانگر این است که در تبیین مفاهیم و مبانی معماری باید بیشتر بر نقش معماری در مواجهه و مدیریت تغییرات محیطی با توجه به قابلیت عوامل درون‌سازمانی تأکید نمود.

طراحی و یا انتخاب چارچوب مناسب در بعد الزامات معماری نشان‌دهنده ضرورت وجود یک چارچوب معماری متناسب با وضعیت نیروهای مسلح از منظر خبرگان این بحث است. در بعد کارکردهای معماری، کارکرد سازمان پایه به‌عنوان مؤثرترین مؤلفه انتخاب شده است که مؤید دیدگاه راهبردی و جامع نسبت به طراحی الگو می‌باشد؛ به عبارتی از آنجاکه منظر الگو مبتنی بر نگاه سازمان پایه است، کارکرد دانش معماری نیز بایستی با آن تطابق داشته باشد. در بعد جهت‌سازهای دانش معماری، بالاترین ضریب تأثیر به اصول معماری اختصاص یافته و مؤلفه سیاست‌های معماری با اندکی تفاوت در اولویت دوم قرار دارد.

توضیحات و مدل‌ها به‌عنوان مؤثرترین مؤلفه محصولات معماری، بیانگر ضرورت ارائه یک چارچوب منسجم و مشخص و تبیین آن در الگوی راهبردی معماری نیروهای مسلح است.

ب- پیشنهادها:

پیشنهاد می‌شود محققین حوزه معماری نیروهای مسلح با عنایت به لزوم بهره‌گیری از دانش معماری کنونی و مشخص بودن ابعاد و مؤلفه‌های آن، به شناسایی و تحلیل مصادیق هر یک از آن‌ها در مجموعه‌ی نیروهای مسلح بپردازند؛ چراکه به نظر می‌رسد با توجه به مجهول بودن مبانی و مفاهیم معماری در سازمان نیروهای مسلح، اولین گام در این راستا همانا تبیین و بومی‌سازی مفاهیم دانش معماری کنونی در سازمان نیروهای مسلح است.

همچنین پیشنهاد می‌شود با تشکیل هسته‌های معماری از دانش پژوهان این حوزه در بخش نیروهای مسلح اشتراک‌ها و افتراق‌های میان ابعاد و مؤلفه‌های احصا شده برای معماری سازمان‌های معماری عرصه‌های مأموریتی (مانند قدرت دریایی و...) بررسی و تبیین گردد.

فهرست منابع:

- "قرآن کریم"، ترجمه حضرت آیت ... العظمی مکارم شیرازی
- "تفسیر نمونه"، آیت ... مکارم شیرازی و جمعی از نویسندگان
- "بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی)" دسترسی در سایت معظم له

الف- منابع فارسی

- استاد زاده، سید شروین؛ شمس، فریدون (۱۳۸۵)، "انطباق چارچوب معماری سازمانی زکمن با معماری مدل رانه"، مجموعه مقالات دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی انجمن کامپیوتر ایران
- اسلامی، وحید، شاهلو، کرم (۱۳۸۸)، "مفاهیم و فرآیند معماری سازمانی، دو ماهنامه مدیریت"، سال بیستم، شماره ۱۴۸-۱۴۷
- اکبری، پیمان (۱۳۸۹)، "بررسی نقش فرهنگ در سازمان"، مجله کار و جامعه، شماره ۱۲۲
- ایکاف، راسل (۱۳۷۵)، "برنامه‌ریزی تعاملی"، ترجمه سهراب خلیلی شورینی، تهران، کتاب ماد
- باریبور، ایان (۱۳۸۲)، "علم و دین"، ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی
- بریجانیان، ماری؛ رئیسی، طیب‌بیگم (۱۳۷۳)، "فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی"، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران
- جاسبی، عبدالله (۱۳۷۹)، "اصول و مبانی مدیریت"، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران
- حسن بیگی، ابراهیم (۱۳۹۰)، "مدیریت راهبردی"، تهران، سمت
- حمیصی، مرتضی (۱۳۹۱)، "الگوی راهبردی تأسیس و توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد ایرانی با تأکید بر منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران"، رساله دکتری، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی
- خیامی، سید رئوف (۱۳۸۸)، "ارزیابی و تحلیل معماری سازمانی"، رساله دکتری، دانشگاه شیراز، دانشکده مهندسی برق و کامپیوتر، شیراز
- دلاور، علی (۱۳۸۳)، "روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی"، ویرایش، تهران
- رایبیز، استیفن (۱۳۸۷)، "تئوری سازمان (ساختار، طراحی، کاربردها)"، ترجمه سید مهدی الوانی و حسن دانائی فرد، چاپ سوم، نشر صفار، تهران
- رضائی، رضا؛ شمس، فریدون؛ شمس، زینب (۱۳۸۵)، "ارائه روشی برای تدوین برنامه معماری سازمانی، مجموعه مقالات دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی انجمن کامپیوتر ایران"، صص ۱۰۱۸-۱۰۱۱
- روزه، گی (۱۳۷۹)، "کنش اجتماعی"، ترجمه هما زنجانی زاده، دانشگاه فردوسی، مشهد
- رهنورد، فرج اله؛ داودی، احسان (۱۳۸۷)، "مقایسه معماری سازمان در شرکت‌های تابعه پتروشیمی و گاز"، فصلنامه دانش مدیریت، شماره ۷۱، صص ۸۹-۱۰۷
- سازمان فناوری اطلاعات ایران (۱۳۹۱)، "دستورالعمل ضوابط معماری فناوری اطلاعات سازمانی برای کلیه دستگاه‌های اجرایی"، آزمایشگاه مرجع مدیریت طرح‌های معماری سازمانی، تهران
- صمدی‌اوانسر، عسگر (۱۳۸۴)، "مقدمه‌ای بر معماری سازمانی (ویژه مدیران)"، دبیرخانه شورای عالی اطلاع‌رسانی، چاپ اول، تهران

- فولادی، قاسم؛ پدرام، عبدالرحیم (۱۳۸۸)، "پیشران‌ها و روندهای تأثیرگذار بر سازمان‌های نظامی"، انتشارات موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، تهران
- گروه معماری شرکت رویکرد عصر نو زیر نظر دبیرخانه شورای عالی اطلاع‌رسانی (۱۳۸۲)، "نخستین دوره آموزشی آشنایی با مفاهیم معماری سازمانی"، شرکت رویکرد عصر نو، آذرماه
- گروه مترجمان (۱۳۸۴)، "راهنمای عملی معماری سازمان"، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، چاپ اول، تهران
- گلستانه، رسول (۱۳۸۵)، "مبانی نظری تدوین الگوی تسلیحاتی"، مرکز تحقیقات راهبردی ستاد کل نیروهای مسلح، تهران
- معاونت اشراف ستاد کل نیروهای مسلح (۱۳۹۵)، "اسناد مطالعات معماری سازمانی در ستاد کل ن.م"
- مرآتی، احسان (۱۳۹۱)، "تدوین و توسعه چارچوب‌های معماری سازمان‌های دفاعی"، مجله سیاست دفاعی، شماره ۷۹
- نادی، حمیدرضا (۱۳۹۲)، "ارائه الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات ملی جمهوری اسلامی ایران"، رساله دکتری، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران
- "واژگان و اصطلاحات کلیدی در نیروهای مسلح" (۱۳۹۰)، اسناد بررسی شده در ستاد کل نیروهای مسلح
- هومن، حیدر علی (۱۳۸۶)، "شناخت روش علمی در علوم رفتاری"، سمت، تهران

ب - منابع انگلیسی

- Aier stephan, Ekstedt mathias, Matthes floran, Proper erik, Sanz jorje, "Trends in enterprise architecture research and practice-Driven reseach on enterprise transformation". **springer**, 2012, p229
- Department of Defense, 1997, **C4ISR Architecture Framework**, Version 2, section 2, p7
- Department of Defense, 2015, **DoD Architecture Framework Architectural Data and Models**, Version 2.02, Volume II, Section 3
- J.E. Varajao, M.M. Cruz-Chunha, 2015, " **Improving Organizational Effectiveness with Enterprise Information Systems**", published in the United States America, IGI Global.
- George Rebovich, Jr. Brian E. White, 2011, " **Enterprise Systems Engineering: Advances in the Theory and Practice**", Taylor and Francis Group, LLC.
- Minoli, D., 2008. **Enterprise Architecture A to Z: Frameworks, Business Process Modeling, SOA, and Infrastructure Technology**. Londn: Taylor & Francis Group, LLC
- Rood, M.A, 1994, "Enterprise Architecture: Definition, Content, and Utility", IEEE Trans
- Scott A. Bernard, 2010, "The sterstegic use of enterprise architecture", part 1
- Veasey, P.W. "Use of enterprise architectures in managng strategic change Business Process", **Management Journal**, 2001, 7(5): 420-436.

ج - سایت‌ها:

- سایت مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به آدرس www.Khamenei.ir
- سایت کمیته ملی معماری سازمان، تاریخچه معماری سازمانی، دسترسی
- http://www.neac.ir/enterprise_architecture
- سایت هسته پژوهشی معماری سیستم‌های اطلاعاتی دانشگاه شهید بهشتی، دسترسی: <http://isa.sbu.ac.ir>